

SZÁZ LEÁNY EGY BOKORBAN (Látogatás Zirzen Jankánál)

Aki összeolvasta mindazt a cikket, amit Trefort miniszter ellen írtak valaha (magam is írtam vagy tízet), az menjen el a Sugár úti Zirzen Janka-féle állami intézetbe, és úgy jön vissza onnan, hogy »de iszen a kis Trefort mégis nagy ember«.

Olyan magas nivóra emelni egy intézetet, amilyen ez áll, nem kis dolog volt.

Igaz, hogy ehhez csak egy kellett Trefortnak: *Zirzen Janka*, s az ő tevékenysége és szakértelme.

De elmondom, miképp kerültem oda.

Van egy kedves szösze lányka ösmerősöm, aki egy napon nagyon bús volt, sehogy sem tudták kedvét lelteni otthon.

- Hát magának, kicsike, mi a baja?

- Az - selypíté -, hogy unom magam, ma... vakációnk van.

- Nos, jobban érezné magát az iskolában?

- Oh, hogyne, édes istenem – mondá', és szemeiből (a gyermekszemek nem hazudnak) kicsillogott a vágy ott lehetni.

Hallatlan ez. Hogy a gyermek az iskolába vágyik. Hiszen én is gyermekeskedtem, de ilyesmi velem nem történt.

Vagy a gyerekek változhattak meg nagyon azóta, vagy az iskolák.

- Milyen az a maguk iskolája, édeském?

- Oh, nagyon kedves egy hely. Jöjjön el egyszer megnézni a bácsi. Tudom a Janka néni megmutatja.

Úgy is volt, elmentem, s a »Janka néni« (így nevezik a derék igazgatónőt tanítványai) csakugyan megmutogatta az egész intézetet. Eltartott biz az vagy három óra hosszat, de nem sajnálom az időt.

A Sugár úti nőiskola maga egy kis állam az államban. Csupa gyönyörűség azt a kis országot végigutazni. Boldog annak minden egyes polgára, mert mindenikére maga az állam visel gondot.

Az igazgatónő legelőbb az intézet irodájába vezetett a földszinten, mely a most rendezés alatt lévő könyvtárszoba szomszédja. Az ember szinte azt képzelel első percben, hogy a minisztériumban van. Ez az iktató hivatal! Ide érkeznek a levelek, tudakozódások, rendeletek, melyek szortírozva vannak elhelyezve a szekrényekben. A rendet Kondor Elma kisasszony tartja itt fenn, ő végezvén az irodai teendőket. Éppen csak az író toll hiányzik a füle mellől, hogy az ember elhiggye a kisasszonynak, hogy ő az irodaigazgató, mert a kedves arcát olyan komolynak tudja idomítani, mint egy igazi bürokrata. Hanem az a bizonyos női csíny mégis megvan mindenütt. Az akták olyan vakító fehéren s piros szalaggal átkötve kacéran mosolyognak az emberre, mintha »fehérenemű« volnának.

Az egyes fiókok fölött különböző feliratok: »Tudakozó levelek«, »Okmányok«, »Rendeletek«. Csak egyetlen egy fiók üres, ahol ez van felírva: »Restanciák«. (Ebből aztán mindjárt látom, hogy de bizony mégsem a minisztériumban vagyok.)

A nagy asztalon ott hever egy testes könyv: »A tanítványok névjegyzéke«.

Csak egy pillantás ebbe a könyvbe az Ilonák, Irmák, Elmák hosszú során - s az ember maga előtt látja a jövő bálók királynéinak s Hymen-híreinek neveit.

- Hanem most már lássuk magukat a jövő báli szépségeket is!

Az első és második emeleten vannak a tantermek, többnyire szellős, nagy helyiségek. A bejárókban és előszobákban mindenütt ruhaszekrények mellett haladunk el. Minden bennlakó tanítványnak külön ruhaszekrénye van a nevével.

Kedves, szelíd zsidongás tölti meg az atmoszférát. Nem olyan ez, mint a pajkos deákfiúk sértő lármája, hanem lágy, majdnem zenei, mint a méhraj zsongása.

Az igazgató elől megy, s amint benyit az egyik osztályba, nincs meg az a rémülés, ami az én időmben volt, mikor a direktor komor, mogorva arca feltűnt az ajtóban, sőt inkább ellenkezőleg, amint katonautemben egyszerre fölemelkednek helyeikről a kis tanítványok, az arcoskák mosolyra gömbölyödnek mindenütt, és a szemekben csak kíváncsiság tükröződik vissza.

Hiszen Janka néni mindnyájan nagyon szeretik, s az is úgy tudja őket szeretni, meginteni és megdicsérni, hogy mindenik előtt úgy tetszik, mintha őt szeretné a néni legjobban.

- Ezek a legkisebb tanítványaim - magyarázta a tiszteletreméltó hölgy, s igazi boldogság tükröződött szemeiben, amint anyai tekintetét végigjártatta rajtuk, imitt-amott észrevéve egy-egy hiányt. - Hogy áll az a tú a kezében, Idácska? Mutasd a varrást, Ilonka! Nem vagy ma már rosszul, Mariska?

Mind ismeri őket, mindnek minden dolgát tudja. Ki varr a legjobban és a legrosszabbul. Mert éppen a varrási óra volt a kicsinyeknél. Szorgalmasan öltögettek, tündöklő szemeik nagy figyelemmel tapadtak a fehér vászonra...

- Bizonyosan ezeket a legkisebbeket szereti, nagysád, a legjobban?

- Igazán, ezen sohasem gondolkoztam. Azt hiszem, egyformán szeretem valamennyit. Most megmutatom önnek a középszerűeket, azután a legnagyobbakat, akik a képezdebe járnak.

Szobáról szobára nyitottunk be. Mindenütt más-más kép tárult elő. Egy helyütt francia óra folyt, a másik teremben az angol. (Ez utóbbi nem kötelező tárgy.) A negyedik teremben a rajztanár szorgalmatoskodott. Ott már csupa nagy kisasszonyok voltak, és csak praktikus dolgokat festettek. Dekorációkat és mintákat magyar ízlésben, magyar motívumokkal.

Megvan itt minden segédszer és taneszköz. Múzeum, kémiai laboratórium, göredek, volta-oszlopok, villanytelepek.

- Mindenből annyi, mennyit egy művelt hölgynek tudni kell - mondja az igazgató -, mert nem szabad »kékharisnyák«-at nevelni.

Még egy rettenetes halálfej és egy emberi csontváz is ott meredezik a függöny mögött.

- Hát ettől nem ijedeznek a leánykák?

- De nem bizony - szólt szeretetreméltó mosolyával Hoffman kisasszony, egyik legkedvesebb nevelőnője az intézetnek -, szokjanak hozzá, s ne legyenek későbbben idegesek.

- Most már láttuk a leányokat, nézzünk körül, hogy élnek. Beavatom önt, ha már eljött, mindenbe. Még hasznát veheti, ha egyszer valamelyik beszélyébe intézeti életet fog akarni festeni...

- Nagyon le leszek kötelezve. Engem itt ügyis elbájol minden.

Eközben már tizenkettőre járt az idő. Azon osztályok növendékei, ahol a diligencia 11-kor végződött, napi foglalkozásukhoz láttak. Itt-ott zongorahangok csaptak ki a nyitott ablakon át, másuk fiatal csengő hangok olvadtak dalba.

Némely ruhaszekrényénél ott bukkantunk a szekrény gazdácskájára, amint lassan mormogta a délutáni leckéjét. (A roppant épületből ez a kis helyecske volt neki a legédesebb, a legjobban övé, ahol a szekrénye áll.)

Az igazgató végigvezetett most a hálószobákon, nagy szellős utcai termek tíz, tizenkét ágygal, némelyikben kevesebb, kettő, három. - Az ágyak mind egyforma takaróval vannak befedve, s ez olyan operetti jelleget kölcsönöz az egésznek; minden ágynak egy numerusa van, s minden ágyon egy takaros tarisznya csügg, s abban vannak a tanítványok éji cipői.

Poetikus egy levegő ez itt, ahol ezek a kedves teremtek alusznak. Az ember úgy érzi, mintha egy óriási kalitkában járna. A madarak most nincsenek itt, szabadon röpködnek odakünn...

Az igazgató fáradhatatlanul visz odább-odább.

- Ez itt szinte egy hálószoba. Amott a konferenciális terem, ahol a tanítói kar gyűl össze... látszik az ablakon is át a hosszú zöld asztal.

- Idéznek-e néha a »sedes« élé kislányokat?

- Mi az? - kérdé csodálkozva.

- Ha valami büntetésre méltó dolgot cselekszenek.

- Oh, nálunk erre nincsen példa. Az én lányaim sohasem tesznek olyan csúf helytelenségeket. Olyan jó ezeknek a nagyobb részük, hogy a rossz is jóvá válik, ha annyi jó közé esik.

- Igaz, hogy az ecetsöpp is édes lenne, ha egy bödön méz közé csöppentenék.

- Természetesen. Emerről a folyosóról nyílik a mi szalonunk, hol a hangversenyeket tartjuk. Ha eljönne egyszer, majd akkor tudná meg, mi mindent tudnak ezek az én kis gonoszaim...

Most egyszerre felsóhajtott.

- Ott ama két szoba a legszomorúbb hely. A mi kis kórházunk. Néha hála istennek, egészen üres. Most is az. Menjünk be, nézzük meg. Ni, itt ez a kis almárium, ebben vannak a betegek étkező edényei, hogy össze ne keverődzenek az egészségesek edényeivel. Ez itt a telegráf az én szobámba, hogy éjjel is kérdezősködhessenem hogylétükről, s hogy az ápolóné éjjel is fölzavarhasson, ha valami komolyabb baj lenne. Hanem tudja mit, nézzük meg a »ténsasszony birodalma«-t is.

A »ténsasszony birodalma« alul van, s az éppen olyan fontos, mint ez a felső régió. Felül a növendékek szellemi táplálékáról van gondoskodva gazdagon, alul meg az igazi táplálékról gondoskodik a »ténsasszony«, aki a szakácsnék, speizok, szolgálók direktora, egyszóval főasztalnok. És az nem tréfa dolog, mert körülbelül száznegyven növendék számára kell főznie naponként. S ezeknek is olyan ételeknek kell lenni mind, amiket a kislányok legjobban szeretnek. Aztán egyiknek-másiknak kedvenc étele van, s a »ténsasszony néni« ugyancsak nagy ostromoknak van kitéve, hogy mi legyen a sok különféle instancia szerint a menü. Kisebb, könnyebb dolog ennél egy kormányzóság!

Éppen deket kezdtek harangozni, mikor a föld alá jutottunk, hol óriási fazekakból (még az obbitos baka sem merné elhazudni, hogy Tajján országban olyanokat látott) hatalmas illat párolgott fel, s megy, terjeng fölfelé a garádicsok ajtónyílásain, megcsiklandozva ott fönna a kis pisze, hegyes és mindenféle orrocskákat.

- Ha már itt érte a harangszó, várja meg, míg a leányok esznek. Addig megmutatom a mosókonyhát, ahol évek óta örökké mosnak, s a mellette levő helyiségben örökkön-örökké hat asszony vasal és pletykázik.

Ez a valódi perpetuum mobile.

Sőt nemcsak ezeket néztük meg, hanem még idő jutott a hímezőterembe is bekukkantani, hol Hoffmann kisasszony mutogatta az ő kincseit, tanítványainak hímezését, melyek között valódi mesteri munkák vannak.

- Olyanok ezek a virágok, mintha festve volnának! - mondtam elragadtatva.

De megrestelltem aztán, mert eszembe jutott, hogy a rajzleckén meg ekképp fakadtam ki a rajzoknál:

- Olyanok ezek, mintha hímezve volnának!

Ott áll a szövőszék, a csipkeverő és a kötőgép.

Sajnálom, hogy nem láttam, miképp dolgoznak rajtok, de már akkor ők össze voltak gyülekezve. Az éttermekben a hosszú asztalok megterítve állottak, közepütt a tanárnők asztala, felül az igazgatóné széke. Azután a többi asztalok jönnek hosszú sorban. Mindenkinél két »hetes« a leányok közül viszi a gazdasszonyi és felügyelői tisztet.

A kisleányok letelepednek. Ott künn egyet nyikordul a gép, mely kiemeli alulról a konyhából a tálakat. Azután széthordják.

A villák, kanalak, kések csörömpölni kezdenek. Minden fej lehajlik, minden kéz mozdul.

A jó Janka néni mégegyszer végignéz a sok-sok pufók arcon, mely most mind az övé, s szemé édesdeden legelész, a tokáikon (némelyiknek dupla is van).

- Ni, milyen pirosak, egészségesek - mondja diadalmasan. - Híznak, igazán híznak ezek a gyerekek.